

Slovenska geografija in njena uporabnost

Geografija sodi med najstarejše, najbolj kompleksne in interdisciplinarno vpete, najbolj "radovedne", a tudi najbolj potrebne vede našega časa. Ta veda si je že od nekdaj zastavila za cilj proučevanje razmerja med človekom oziroma družbo in prostorom: človeka in družbo je obravnavala v kontekstu njegove teritorialnosti ter procesov in fenomenov prostorskega dojemanja in vrednotenja; prostor, pokrajino pa glede na človekove učinke in funkcije. To razmerje med družbo in prostorom se nenehno spreminja pod vplivom novih vrednot, tehnologij, znanja in družbenih sistemov. Geografi so v tem okviru močno prispevali k boljšemu poznavanju teoretičnih podlag, na katerih delujejo ti odnosi, pomembno pa so pripomogli tudi k prenosu znanja na različna aplikativna področja in k razvoju različnih politik prostorskega in družbenega načrtovanja.

Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani je želel z organizacijo znanstvenega in strokovnega sestanka v okviru drugih "Melikovih dnevov", ki je potekal v Portorožu od 27. do 28. septembra 2002, po eni strani povečati pretok znanja med tistimi našimi kolegi, ki delujejo na akademskem in raziskovalnem področju, ter tistimi, ki delujejo na področju izobraževanja in prakse v šolah, planiranju, v različnih agencijah in državnih službah. Po drugi strani pa smo organizatorji tega posveta menili, da je prehod v novo tisočletje, z vsemi izzivi, ki jih ta čas prinaša Sloveniji in raziskovalni usmerjenosti slovenske geografije, tudi primerna priložnost, da skupaj razmislimo o dosednji uspešnosti aplikacije slovenskih geografskih dosežkov v družbi in prostoru ter možnostih uporabne geografije v Sloveniji in širšem evropskem prostoru danes in jutri.

Zaradi tega smo posvet "Geografija in njene aplikativne možnosti" povezali z dvema imenoma in dvema datuma, ki sta v tem smislu še posebno sporočilna: to sta 75. letnica eminentnega slovenskega družbenega geografa, prof. dr. Vladimirja Klemenčiča, zaslužnega profesorja Univerze v Ljubljani in ambasadorja znanosti RS, ter 40. letnica ustanovitve Inštituta za geografijo, raziskovalne enote, ki je nastala prav na pobudo prof. Klemenčiča, in je dolgo let uspešno gojila aplikativno družbeno geografijo ter v tem okviru povezovala univerzitetno oziroma akademsko ter raziskovalno in javno področje na nadvse sodoben in inovativen način.

Pred približno štiridesetimi leti je namreč prof. Vladimir Klemenčič z razvijanjem "slovenske smeri" v socialni geografiji odprl številna raziskovalna področja, ki so želela spoznavati sodobne procese in probleme družbene in prostorske transformacije v Sloveniji, od proučevanja slovenskega podeželja in spreminjanja njegove demografske, prostorske in socialne strukture pod vplivi industrializacije in urbanizacije, do odkrivanja novih raziskovalnih problemov na področju prostorsko relevantnih družbenih dejavnosti bivanja in življenja v skupnosti, dela, oskrbe, izobraževanja ter preživljanja prostega časa. Sposobnost odkrivanja strukturnih aspektov in razvojnih procesov ter problemov na področjih formiranja urbano-ruralnega kontinuuma, proučevanje neproduktivne izrabe prostora v rekreativne namene, lokacije in relokacije proizvodnih dejavnosti glede na družbene potrebe in decentralizacijskih razvojnih smernic, efektov družbenih transformacij na razvoj prometnega in informacijskega omrežja, vrednotenja pokrajine in varovanja njenih izvornih lastnosti, transformacije slovenskih obmejnih območij v smislu formiranja prostorsko odprtih družbenih sistemov ter uveljavljanje prostorske funkcije lokalnih skupnosti in manjšin v perspektivi družbenega razvoja in družbene integracije, vse to je slovensko socialno oziroma družbeno geografijo postavilo v osrčje slovenskega raziskovanja inovacijskih dejavnikov ter njegovih vplivov na družbo in prostor, hkrati pa odprlo nove razvojne možnosti za njeno uporabnost v družbenem in prostorskem planiranju ter v načrtovanju razvojnih politik v Sloveniji.

V naslednjih desetletjih se je družbeni okvir, v katerem je delovala slovenska aplikativna geografija, znatno spremenil, Slovenija ni le postala samostojna država, temveč se sedaj pripravlja, da vstopa v širše evropske in globalne integracijske tokove. Vse to odpira vrsto novih dilem in razvojnih perspektiv pri razumevanju odnosa med lokalnostjo in globalnostjo in njegovih odsevov v slovenski družbi in prostoru, a tudi pri načrtovanju družbene in prostorske politike Slovenije, ki naj ob integracijskih procesih zagotavljajo ohranjanje vseh tistih pokrajinskih, kulturnih in družbenih značilnosti, ki dajejo Sloveniji razpoznavnost, pestrost in privlačnost, a so tudi predmet spora v težnjah po regionalizaciji in upravno-razvojni organizaciji slovenskega prostora. Potrebe po aplikativni geografiji so, skratka, vse prej kot zanemarljive in ostajajo oziroma postajajo vse bolj aktualne v času, ko morajo biti vse razvojne odločitve ne le strokovno podprte, ampak tudi usmerjene v kompleksno obravnavo součinkovanja med naravnimi, kulturnimi, družbenimi, ekonomskimi in političnimi dimenzijami slovenskega prostora ter njegove vpetosti v širše mednarodno okolje.

Odziv na znanstvenem in strokovnem posvetovanju "Geografija in njene aplikativne možnosti" je bil izjemen: nad 50 referentov in okrog 100 udeležencev so številke, ki nam po eni strani potrjujejo aktualnost izbrane tematike posveta, po drugi pa vlivajo veliko optimizma glede bodočnosti slovenske geografije in njene razpoznavnosti ter odmevnosti.

Podrobneje je, v skladu z napovedmi, posvetovanje obravnavalo naslednje vsebine:

- proučevanje družbene in prostorske konvergenca in divergenca v procesih evropske integracije;*
- transformacijo slovenskega podeželja;*
- aplikacijo stroke v šolski geografiji;*
- razvojne dileme v planiranju;*
- probleme raziskovanja naravnih potencialov;*
- raziskovanje regionalnih virov;*
- aplikacijo geografije za načrtovanje sonaravnega razvoja.*

Na uvodnem plenarnem zasedanju so bila z vabljenimi referenti najprej prediskutirana vprašanja strategije razvoja izobraževanja in raziskovanja v Sloveniji v luči evropskih integracijskih procesov ter pridružitvenega procesa Slovenije v EU, ki sta jih predstavila ministrica za šolstvo, znanost in šport, dr. Lucija Čok, in dr. Slavko Gaber, v nadaljevanju pa še novi vidiki v aplikativni socialni geografiji ter managementu prostorskega planiranja, pri planiranju jezikovne, družbene in prostorske politike manjšinskih okolij ter pri vrednotenju in razumevanju uporabnosti slovenske geografije, o čemer so razpravljali dr. Markus Hilpert, dr. Colin H. Williams in dr. Anton Gosar. Podrobneje so zgoraj navedene problemske oziroma tematske sklope udeleženci prediskutirali na ločenih delavnicah, ki so potekale sočasno v petek popoldne in soboto dopoldne. Na njih so bile med drugimi obravnavane teme, ki so se nanašale na prispevek politične geografije k proučevanju evropskih kontaktnih prostorov, na manjšine kot dejavnik integracije ali konfliktov, na regionalizacijske dileme v Sloveniji v odnosu do sodobnih družbenih pogojev, na problematiko razvoja in novih teoretičnih ter metodoloških konceptov pri aplikaciji socialne in politične geografije, na probleme preobrazbe slovenskega podeželja, na šolsko geografijo kot aplikacijo stroke, vrednotenje zahtevnejših geografskih učnih vsebin na vseh ravneh izobraževanja, na vprašanja geografije in planiranja, ohranjanja morfološke raznolikosti podeželskih naselij v Sloveniji, na pomen geografskih raziskav v okviru prostorskega planiranja na ravni občine, na geoinformatiko in aplikativno geografijo, na odnos med

geografskim prostorom in turistično politiko, na prisotnost in pomen geografije v institucijah regionalnega planiranja, na problematiko mest na prehodu, na naravni potencial regij in njihove rabe, na proučevanje naravnih potencialov v Slovenskem Primorju ter v Alpah, na ogroženost zaradi naravnih procesov kot strukturni element slovenskih pokrajin, na demografske probleme Slovenije, na probleme načrtovanja regionalnega razvoja, na mednarodne vidike planiranja trajnostnega razvoja, na pomen študij ranljivosti okolja za sonaravni razvoj Slovenije.

Pričujoči zbornik prinaša večji del predstavljenih referatov na drugih Melikovih dnevih in s tem tudi vsa tista vprašanja, ki že od nekdaj zaposlujejo geografe v Sloveniji. Obilica gradiva nam žal ni dopuščala, da bi v zbornik vključili še bogato razpravo o obravnavanih vsebinah, ki je predstavljala pomemben del posveta, pa tudi ne zaključne ugotovitve vodij posameznih sekcij ter sklepna stališča, ki jih je povzel kolega Anton Gosar ob zaključku posveta. Prepričani smo, da bo problematika uporabnosti in pomena geografije v Sloveniji in širšem družbenem okolju še kako prisotna v bodočih razpravah. Nenazadnje nam že obsežnost in globina strokovnega razmišljanja, ki ga prinaša pričujoča številka revije Dela, pričata o tem, da bi morala slovenska geografija dobiti spet središčno mesto v sistemu znanosti in družbe. Zanj pa se bo morala tudi sama ustrezneje zavzemati z uspešnejšo promocijo in širjenjem svojih dognanj in znanj ter vzbujanjem večjega interesa pri slovenski javnosti in politiki. Drugi Melikovi dnevi na temo "Geografija in njene aplikativne možnosti" so, kljub morda neustrezni medijski pozornosti, nedvomno prispevali nadaljnji korak v tej smeri. Za to gre zahvala tudi soorganizatorjem posveta: Zvezi geografskih društev Slovenije, Inštitutu za geografijo oziroma Geografskemu inštitutu Antona Melika ZRC SAZU, Turistici – Visoki šoli za turizem kot gostitelju Melikovih dni ter nenazadnje Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport RS, ki je finančno podprlo izvedbo posveta. Topla zahvala gre kolegom Antonu Gosarju, Darku Ogrinu in Metki Špes, s katerimi smo načrtovali izvedbo posveta, ter tajnici Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, gospe Danici Jakopič, in njeni "ekipi" za brežhibno tehnično organizacijo srečanja in za pomoč pri izdaji tega zbornika. Nazadnje bi se rad v imenu organizatorja še posebej zahvalil vodjem sekcij in sourednikom te publikacije, ki so najprej poskrbeli za uspešno izvedbo posveta ter nato prevzeli tudi uredniško skrb za prejete prispevke, ki jih sedaj strokovni in širši slovenski javnosti predstavlja pričujoča številka oddelčne revije Dela.

Dr. Milan Bufon